

VIKTIMIZÁCIA ŽIAKOV PROSTREDNÍCTVOM KYBERŠIKANOVANIA AKO VÝCHOVNÝ PROBLÉM

VICTIMIZATION OF PUPILS THROUGH CYBER BULLYING AS AN EDUCATIONAL PROBLEM

Mário Dulovics

Katedra pedagogiky a andragogiky, Pedagogická fakulta UMB v Banskej Bystrici

Jakub Hladík

Ústav pedagogických vied, Fakulta humanitných štúdií UTB ve Zlíne

Abstract:

The aim of the presented study is to analyze the prevalence of cyberbullying with an emphasis on selected demographic variables (gender, grade, self-governing region) among pupils from the 6th to the 9th grade in the conditions of Slovak primary schools. The goal is also the possibility of preventing cyberbullying in the school environment. In the intentions of empirical research, we implemented the monitoring of cyberbullying through the questionnaire method. We identified 322 (11.63%) victims in the research group of 2768 pupils. In the group of victims, we did not find significant differences in terms of gender ($p=0.189$), although boys ($AM=2.02$; $Me=1.78$) achieved slightly higher score than girls ($AM=1.88$; $Me = 1.72$). Significant differences were not confirmed even in the inferential analysis of other variables, such as grade ($p=0.216$) or self-governing region ($p=0.261$). In the scale for measuring victimization through cyberbullying, the 9th grade pupils scored the highest ($AM=2.06$; $Me=1.83$), as for the self-governing regions, we recorded the highest among pupils in Košice ($AM=2.40$; $Me = 1.72$) and the Trnava region ($AM=2.21$; $Me = 2.00$).

Key words:

cyberbullying, victimization, pupils, prevention, social pedagogue

Úvod

Problematika kyberšikanovania je závažným výchovným problémom najmä z dôvodu neustálej akcelerácie technického pokroku v oblasti informačných a komunikačných technológií, vďaka ktorému sa veľká časť spoločenského diania presúva do virtuálneho priestoru. Intenzívny mediálny konzum u detí a mládeže spoločne s ich nedostatočnou opatnosťou, obozretnosťou a dodržiavaním zásad digitálnej bezpečnosti spôsobuje, že sa v tejto súvislosti považujú za obzvlášť ohrozenú skupinu. Táto skutočnosť vyvoláva potrebu zo strany učiteľov, sociálnych pedagógov, psychológov, ale aj iných odborníkov pôsobiacich v edukačnej praxi, venovať zvýšenú pozornosť kyberšikanovaniu a virtuálnym ohrozeniam detí a mládeže.

Cieľom príspevku je analyzovať prevalenciu viktimizácie žiakov prostredníctvom kyberšikanovania s dôrazom na vybrané demografické premenné (vek, ročník, kraj) a v teoretickej rovine priblížiť možnosti jeho prevencie.

Teoretická východiská viktimizácie prostredníctvom kyberšikanovania

V odbornej literatúre sa autori značne zhodujú pri definovaní kyberšikanovania. Hollá (2013) vymedzuje kyberšikanovanie nasledovne: „Pri kyberšikanovaní dochádza k využívaniu elektronickej komunikácie prostredníctvom elektronických médií k zámernému, opakovanému alebo hromadnému šíreniu obsahu, ktorý vedie k emocionálnej ujme.“ Emmerová (2014) charakterizuje kyberšikanovanie ako „...zneužívanie mobilných telefónov a internetu na posielanie agresívnych, nenávisťných a poškodzujúcich správ, prípadne zastrašovanie osôb.“

Kyberšikanovanie sa stalo celosvetovým fenoménom, ktorému je v empirických výskumoch venovaná značná pozornosť, čo dokumentujú mnohé publikácie a štúdie zamerané na danú problematiku (Emmerová, 2023; Hollá, 2016; Niklová, 2019; Šmahaj 2014; Kerstens & Veenstra, 2015; Hinduja, & Patchin, 2010 a ďalší). Prevalencia obetí kyberšikanovania v rôznych výskumných štúdiách je značne rozdielna, čo môže byť zapríčinené používaním rôznych meracích nástrojov, časovým rámcem, v ktorom má byť kyberšikanovanie identifikované (napr. za posledný týždeň, mesiac a pod.), meranými formami kyberšikanovania, špecifikami výskumného súboru, či inými premennými. Macháčková a Dědková (In Černá, et al., 2013, s. 65) poukazujú na ťažkosti pri identifikovaní obetí kyberšikanovania, „kde sa často obeť „skutočného“ kyberšikanovania miešajú s obeťami jednorazového a nie tak závažného kyberobťažovania, čo výrazne skresľuje poznatky.“

Viktimizácia kyberšikanovaním prináša pre jedinca celý rad negatívnych dôsledkov s rôznou mierou závažnosti, od problémov so školskými výsledkami, školskou dochádzkou (Gardella et al. (2017), cez vysokú mieru depresie a stresu (Martínez-Monteagudo et al., 2020), zneužívanie návykových látok (Sanchez et al., 2017), až po samovražedné myšlienky (Dorol & Mishara, 2021), ktoré v niektorých prípadoch prerastajú až do samovražedného konania detí a dospievajúcich.

Napriek tomu, že obeť nemusí byť agresorom atakovaná priamo v škole, kyberšikanovanie závažným spôsobom narúša bezpečnosť školského prostredia a duševnú pohodu detí a žiakov.

Aj z uvedených dôvodov je potreba prevencie kyberšikanovania akcentovaná na národnej i medzinárodnej úrovni. Na národnej úrovni aktuálnosť problematiky virtuálnych ohrození (vrátane kyberšikanovania) a potrebu ich prevencie zdôrazňuje Národná koncepcia ochrany detí v digitálnom priestore do roku 2025, v ktorej sa v rámci priority č. 1 „Prevencia“ uvádza potreba „realizovať systematickú a koordinovanú podporu prevencie v kontexte ochrany detí v digitálnom priestore na Slovensku“. V novo prijatej Stratégii prevencie kriminality a inej protispoločenskej činnosti v Slovenskej republike do roku 2028 sa v prioritě č. 3 pod názvom „Prevencia kriminality a inej protispoločenskej činnosti zameraná na problémové oblasti“ upriamuje mimo iného pozornosť aj na témy ako počítačová kriminalita a digitálna gramotnosť týkajúca sa využívania sociálnych sietí. Na medzinárodnej úrovni bola prijatá Nová stratégia vytvárania lepšieho internetu pre deti - stratégia BIK + z roku 2022 (European strategy for a better Internet for kids - BIK+), ktorej prvý pilier nesie názov „Bezpečné digitálne zážitky (ako efektívnejšie chrániť deti online)“ a zdôrazňuje potrebu ochrany detí pred škodlivým a nezákonným online obsahom, správaním a rizikami. Zároveň zdôrazňuje

potrebu zlepšiť blahobyť detí prostredníctvom bezpečného digitálneho prostredia primeraného veku. Nutnosť chrániť deti online bola akcentovaná už v dokumente OECD The Protection of Children Online. Risks faced by children online and policies to protect them (2011), kde sa uvádza, že deti tvoria obzvlášť zraniteľnú skupinu používateľov internetu, čo vyvoláva potrebu chrániť ich súkromie a bezpečnosť.

Metodológia

Na meranie konštruktu viktimizácie v kyberpriestore sme použili škálu vlastnej konštrukcie, ktorá pozostávala zo 17 položiek. Cieľom kreovania vlastnej škály bol zámer pokryť čo najviac foriem kyberšikanovania a zároveň reagovať na dynamicky sa rozvíjajúci fenomén. Ide o 5-stupňovú škálu merajúcu frekvenciu kontaktu respondentov s určitou formou kyberšikanovania za posledné 3 mesiace. Frekvencia je vyjadrená nasledovnými stupňami na škále: 1 = nikdy; 2 = jedenkrát; 3 = dva až trikrát; 4 = tri až štyrikrát; 5 = päť a viackrát. Reliabilitu škály sme zisťovali prostredníctvom Cronbachovho alfa, ktoré má hodnotu $\alpha = 0,876$. Konštruktová validita výskumného nástroja bola zisťovaná prostredníctvom exploračnej faktorovej analýzy. Na základe analýzy zoskupených položiek vo výskumnom nástroji nebolo možné zmysluplne a logicky abstrahovať latentné dimenzie, preto pracujeme s výskumným nástrojom ako jednofaktorovým. Obete kyberšikanovania sme identifikovali na základe priemerného skóre $AM \geq 1,4$. Pri dosiahnutí uvedeného skóre žiaci prichádzali do kontaktu s kyberšikanovaním v pozícii obete opakovane, a to spôsobom, že sa u nich opakovala konkrétna forma kyberšikanovania, respektíve boli vystavení viacerým formám kyberútokov súčasne za posledné 3 mesiace.

Pre ilustráciu uvádzame znenie niektorých položiek škály: „Na sociálnej sieti môj/a známy/a zverejnil/a fotku, za ktorú som sa hanbil/a“; „Nieкто si vytvoril falošný profil pod mojím menom za účelom, aby ma zosmiešnil“; „V rámci četu mi vulgárne nadávala osoba, ktorú poznám“; „Osoba, ktorú poznám ma odfotila alebo natočila v nepríjemnej situácii a následne to zverejnil na internete“; „Na internete bolo zverejnené video, na ktorom mi ostatní ubližovali“. Škála bola súčasťou širšie koncipovaného dotazníka, ktorý bol pripravený v rámci výskumnej úlohy KEGA č. 024UMB-4/2022 Prevencia online rizikového správania.

Pri analýze dát sme použili metódy deskriptívnej a inferenčnej analýzy. Pre potreby identifikácie štatisticky významných rozdielov z hľadiska demografických ukazovateľov sme použili neparametrické testy, a to Mannov-Whitneyho U test a Kruskalov-Wallisov test. Dôvodom bola skutočnosť, že analyzované dáta v subkategórii viktimizovaných žiakov nemali normálne rozloženie. Normalitu dát sme zisťovali pomocou hodnôt šikmosti (skewness) a špicatosti (kurtosis) a taktiež prostredníctvom Shapiro-Wilkovho testu, ktorého hodnota bola signifikantná ($p=0,000$), čo znamená, že distribúcia skúmaných údajov je signifikantne odlišná od normálnej distribúcie. Signifikantné rozdiely zisťujeme na hladine významnosti $\alpha=0,05$.

Empirický výskum bol realizovaný u žiakov druhého stupňa základných škôl. Výskum prebiehal v mesiacoch september až november 2022. V intenciách výskumu boli oslovené všetky základné školy na Slovensku so žiadosťou o distribúciu elektronického dotazníka žiakom 6. a 9. ročníka. Do výskumu sa zapojili školy zo siedmich samosprávnych krajov SR (Bratislavský, Nitriansky, Trnavský, Trenčiansky, Žilinský, Banskobystrický a Košický kraj). Výskumný súbor po zozbieraní dát tvorilo 2817 respondentov. Z dôvodu nekorektného vyplnenia dotazníkov sme boli nútení z výskumného súboru vylúčiť 49 respondentov. Výskumný súbor, ktorý podrobíme ďalším analýzám pozostáva z 2768 respondentov.

Z hľadiska rodu sa do výskumu zapojilo 1356 (48,99%) dievčat a 1412 (51,01%) chlapcov. Vek žiakov zaradených do výskumného súboru sa pohybuje v rozmedzí 11 až 15 rokov. Priemerný vek respondentov je 12,7 rokov.

Výsledky výskumu

V rámci empirického výskumu sme sústredili pozornosť na rôzne súvislosti kyberšikanovania z aspektu obetí. Vo výskumnom súbore sme identifikovali 322 (11,63%) žiakov v pozícii obeť kyberšikanovania.

V nasledujúcej časti textu prezentujeme deskripciu a inferenčnú analýzu prevalencie obetí kyberšikanovania vo výskumnom súbore s dôrazom na zisťované demografické ukazovatele.

V intenciách popisnej štatistiky približujeme štruktúru výskumného súboru obetí kyberšikanovania z hľadiska rodu a ročníkov.

Tab. 1: Deskripcia obetí kyberšikanovania z hľadiska rodu a navštevovaných ročníkov

Ročník	Chlapci		Dievčatá		Spolu	
	n	%	n	%	N	%
6. ročník	29	17,47	18	11,54	47	14,60
7. ročník	48	28,92	45	28,85	93	28,88
8. ročník	48	28,92	60	38,46	108	33,54
9. ročník	41	27,70	33	21,15	74	22,98
Spolu	166	51,55	156	48,45	322	100

Zo zistení vyplýva narastajúca tendencia viktimizácie s vekom žiakov. Zatiaľ čo v 6. ročníku je 47 (14,60%) obetí, v 7. ročníku sa ich počet zdvojnásobil na 93 (28,88%) a v 8. ročníku dosiahol maximum 108 (33,54%) obetí. Hoci počet viktimizovaných žiakov v 9. ročníku klesol o 10,56%, je u tejto podskupiny potrebné doplniť informáciu, že zároveň vzrástla frekvencia kontaktu žiakov s kyberšikanovaním.

Výsledky týkajúce sa identifikácie významných rozdielov z hľadiska rodu prezentujeme v T2.

Tab. 2: Inferenčná analýza rozdielu vo viktimizácii žiakov v kyberpriestore z aspektu rodu

	AM	Me	SD	Min	Max	p Hodnota
Chlapci	2,02	1,78	0,63	1,44	5,00	0,189
Dievčatá	1,88	1,72	0,52	1,44	5,00	

Na základe zistení prezentovaných v tabuľke T2 možno konštatovať, že chlapci (AM=2,02; Me=1,78) v pozícii obeť skórovali mierne vyššie ako dievčatá (AM=1,88; Me=1,72), čo naznačuje, že prišli do kontaktu s rôznymi formami kyberšikanovania vo

vyššej frekvencii. Napriek tomu tieto rozdiely nemôžeme na základe štatistických operácií označiť ako významné ($p=0,189$).

Následne prezentujeme existenciu štatisticky významného rozdielu v subkategórii viktimizovaných z hľadiska navštevovaných ročníkov.

Tab. 3: Signifikantný rozdiel vo viktimizácii žiakov v kyberpriestore z aspektu navštevovaných ročníkov

	AM	Me	SD	Min	Max	P Hodnota
6. ročník	1,95	1,83	0,47	1,44	3,06	0,216
7. ročník	1,93	1,67	0,57	1,44	4,72	
8. ročník	1,91	1,69	0,58	1,44	5,00	
9. ročník	2,06	1,83	0,66	1,44	5,00	

Prostredníctvom Kruskalov-Walisovho testu sme nezistili existenciu štatisticky významného rozdielu v skupine viktimizovaných žiakov z hľadiska navštevovaných ročníkov ($p=0,216$). Najvyššie priemerné skóre v škále viktimizácia v kyberpriestore sme zaznamenali u žiakov 9. ročníka (AM=2,06; Me=1,83). Napriek tomu, že percentuálna prevalencia žiakov je práve v tomto ročníku druhá najnižšia (9. ročník / 22,98%), ich kontakt s kyberšikanovaním v pozícii obeť je intenzívnejší a vo vyššej frekvencii, ako u žiakov šiesteho, siedmeho a ôsmeho ročníka.

Ďalším analyzovaným ukazovateľom je samosprávny kraj. Deskripciu štruktúry obetí kyberšikanovania z hľadiska krajov prezentujeme v tabuľke T4.

Tab. 4: Deskripcia obetí kyberšikanovania z hľadiska krajov

BL	NR	TT	TN	ZA	BB	KE	Spolu
Obete kyberšikanovania							
41	49	19	82	74	50	7	322
12,7%	15,2%	5,9%	25,5%	23,0%	15,5%	2,2%	100%
Všetci žiaci							
285	504	122	642	678	488	49	2768
10,3%	18,2%	4,4%	23,2%	24,5%	17,6%	1,8%	100%

Vo výskumnom súbore obetí sú badať výrazné rozdiely v prevalencii medzi jednotlivými krajinami. Medzi Trenčianskym krajom s najvyšším zastúpením obetí ($n=82 / 25,5\%$) a Košickým krajom s najnižším zastúpením obetí ($n=7 / 2,2\%$) je rozdiel 23,3 percentuálnych bodov. Objektívne túto disproporciu možno pripísať nerovnomernému rozloženiu výskumného súboru, ktorý sa s určitou odzrkadil na výsledkoch.

Výsledky týkajúce sa existencie významného rozdielu, ako aj ďalšie popisné údaje prezentujeme v T5.

Tab. 5: Signifikantný rozdiel vo viktimizácii žiakov v kyberpriestore z aspektu samosprávnych krajov

	AM	Me	SD	Min	Max	P Hodnota
BL	1,94	1,75	0,54	1,44	3,83	
NR	1,95	1,72	0,64	1,44	5,00	
TT	2,21	2,00	0,79	1,44	4,72	
TN	1,88	1,67	0,48	1,44	3,22	0,261
ZA	2,04	1,89	0,57	1,44	4,33	
BB	1,80	1,67	0,39	1,44	2,89	
KE	2,40	1,72	1,18	1,44	5,00	

Prostredníctvom Kruskalov-Walisovho testu sme nezaznamenali signifikantné rozdiely vo viktimizácii žiakov z hľadiska krajov SR ($p=0,261$). Napriek tomu sú z hľadiska krajov badateľné určité rozdiely u žiakov v dosiahnutom priemernom skóre. Najvyššie skórovali žiaci v Košickom kraji (AM=2,40 / Me = 1,72) a Trnavskom kraji (AM=2,21 / Me = 2,00), naopak najnižšie skóre bolo zaznamenané u žiakov v Banskobystrickom kraji (AM=1,80 / Me =1,67).

Diskusia

Viktimizácia žiakov v kyberpriestore prostredníctvom kyberšikanovania je intenzívne pertraktovaným a zároveň závažným pedagogickým, psychologickým i sociálnym problémom. Ide o problematiku, ktorá si vyžaduje neustále empirické skúmanie, precizovanie teórie a jej implementácie do preventívno-výchovnej praxe. Dôvodom je potreba čo najrýchlejšie reagovať na neustále expandujúci fenomén a ochrániť tak potenciálne obeť pred závažnými psychickými, z časti aj zdravotnými, v ojedinelých prípadoch aj život ohrozujúcimi dôsledkami.

V intenciách nami realizovaného výskumu bola zistená 11,63% prevalencia viktimizácie žiakov prostredníctvom kyberšikanovania. V zahraničných výskumoch boli zistené ešte alarmujúcejšie výsledky, čo sa týka prevalencie kyberobetí. Hollá (2016) na základe analýzy výskumov realizovaných spoločnosťou Microsoft na vzorke 7 644 detí a dospelých vo veku od 8 do 17 rokov uvádza, že celosvetový priemer viktimizovaných je 37%. Gohal et al. (2023) zistili, že u 355 dospelých vo veku 12-15 rokov je viktimizovaných 25% oslovených. Autori Popović-Čitić et al. (2011) vo výskumnom súbore 387 srbských žiakov vo veku 11 až 15 rokov identifikovali 20% obetí kyberšikanovania. Miernejšie zistenia prezentujú vo svojej štúdii Ortega, Elipe a Monks (2012), ktorí u 1671 španielskych dospelých vo veku 12 až 17 rokov identifikovali takmer rovnaký výskyt kyberobetí (11,6%) ako v intenciách nášho výskumu.

Čo sa týka slovenských výskumov, Valihorová a Holáková (2015) vo výskume zameranom na oblasť viktimizácie v kyberpriestore na vzorke 180 žiakov, zistili, že v roly obeť kyberšikanovania sa ocitlo 20% žiakov 7. a 8. ročníka základných škôl a 46 % žiakov 2. a 3. ročníka stredných škôl. Hollá (2016) vo výskumnom súbore 1619 detí a dospelých vo veku 11 až 18 rokov zistila u 47,2% žiakov vysokú

pravdepodobnosť, že sa stanú obeťou nepravdivých informácií alebo hrubých urážok na internete.

Na základe zistení prezentovaných v T1 možno konštatovať, že s narastajúcim vekom žiakov narastá aj počet obetí kyberšikanovania. Al Qudah et al. (2020) uvádzajú, že zatiaľ čo výskyt tradičného šikanovania vekom klesá, kyberšikanovanie má s vekom stúpajúcu tendenciu. Taktiež Jaskulska et al. (2022) na základe výskumu u 1146 dospievajúcich vo veku 13 až 16 rokov uvádzajú štatisticky vyššiu pravdepodobnosť, že sa jedinec stane obeťou kyberšikanovania vo vyššom veku. Túto tézu potvrdzujú aj výsledky nášho vlastného výskumu (Dulovics et al., 2021) realizovaného od marca do decembra 2020 u žiakov stredných škôl (N=485). U žiakov stredných škôl sme zistili viac ako trojnásobnú prevalenciu kyberšikanovania z aspektu obetí (36,3%). Zároveň si uvedomujeme, že v tejto súvislosti zohrávajú významnú úlohu viaceré exogénne faktory, keďže výskum bol realizovaný počas prvej vlny pandémie COVID-19, ktorá vo výraznej miere pripútala mladých ľudí k obrazovkám, čo mohlo viesť k nárastu počtu viktimizovaných žiakov. Na to, že počet viktimizovaných počas pandémie narastal, poukazujú viaceré metaanalytické štúdie (Vejmelka et al., 2022, Trompeter et al., 2022 a iní).

V jednotlivých ročníkoch sme nezaznamenali markantné rozdiely medzi chlapcami a dievčatami s výnimkou 8. ročníka, kde v počte obetí kyberšikanovania výraznejšie dominovali dievčatá (n=60; 38,85%) v porovnaní s chlapcami (n=48; 28,92%).

Čo sa týka rodových rozdielov, zo zistení prezentovaných v T2 vyplýva, že chlapci (AM=2,02; Me=1,78) v pozícii obeť skórovali mierne vyššie ako dievčatá (AM=1,88; Me=1,72), čo naznačuje, že prišli do kontaktu s rôznymi formami kyberšikanovania vo vyššej frekvencii. Napriek tomu tieto rozdiely nemôžeme na základe štatistických operácií označiť ako signifikantné ($p=0,189$). Túto skutočnosť potvrdzujú aj zistenia ďalšieho slovenského výskumu realizovaného na prelome rokov 2021 a 2022, kde výskumný súbor tvorilo 699 žiakov základných škôl. Signifikantné rozdiely z aspektu rodu boli zistené len v piatich zo šestnástich foriem kyberšikanovania (Niklová. et al., 2022).

Ďalej sme sa v rámci inferenčnej analýzy dát zamerali na identifikovanie signifikantných rozdielov u viktimizovaných žiakov z hľadiska ročníkov (T3). V našom výskume sa signifikantné rozdiely nepotvrdili ($p=0,216$). Podobne Kowalski et al. (2014) z hľadiska veku viktimizovaných nezistili signifikantné rozdiely.

Na základe uvedených zistení považujeme za dôležité naďalej rozvíjať a precizovať preventívne stratégie v školskom prostredí s dôrazom na problematiku kyberšikanovania. V tejto súvislosti zohráva významnú úlohu profesia sociálneho pedagóga. Jednou z kľúčových oblastí pregraduálnej prípravy sociálnych pedagógov je problematika sociálnej patológie a prevencie. Gulová, Kurowski, & Trapl (2022) zdôrazňujú dôležitosť prípravy študentov sociálnej pedagogiky v oblasti riešenia kyberšikanovania v školskej praxi prostredníctvom projektovania. Primárna a sekundárna prevencia je jednou z dominantných úloh sociálnej pedagogiky, ktorá jej prispôsobuje svoj predmet skúmania, teóriu, prax (Kyriacou & Zuin, 2016), ale aj prípravu študentov.

Znalosť základných princípov konštruovania efektívnych preventívnych stratégií, etiológie vzniku rizikového správania žiakov, ako aj princípov tvorby bezpečného a inkluzívneho prostredia, sú silnými stránkami profesie sociálneho pedagóga.

Mylonakou-Keke (2015), autorka výskumu šikanovania na gréckych školách, poukazuje na to, že programy v školách zamerané na prevenciu šikanovania, či kyberšikanovania musia vychádzať z výskumných zistení. Na základe výskumov zameraných na

charakteristiky obetí šikanovania (bez ohľadu na to, či sa jedná o kyberšikanovanie, či „klasické“ šikanovanie) boli sociálni pedagógovia schopní plánovať efektívne preventívne programy. Obete šikanovania rozdelili do štyroch skupín: 1. žiaci vyznačujúci sa akoukoľvek inakosťou; 2. žiaci vyznačujúci sa nevýhodným postavením v triede, pričom toto postavenie je vnímané ako dôsledok odlišnosti; 3. žiaci, ktorým sa nedostáva dostatočná podpora od ostatných ľudí (učiteľov); 4. žiaci so zníženými, či chýbajúcimi sociálnymi a komunikačnými schopnosťami. Na základe týchto zistení stanovili hlavné ciele preventívnych programov, ktoré je možné aplikovať aj na oblasť viktimizácie v prípade kyberšikanovania. Týmito cieľmi sú: 1. zlepšiť a zmeniť vnímavosť inakosti a spôsoby, ako s ňou zaobchádzať prostredníctvom pozitívnej interakcie, spolupráce a vzájomnosti; 2. uznať a podporiť jedinečnosť a dôstojnosť každej ľudskej bytosti, a to tým, že sa posilní sebaúcta, sebavedomie, pokora, sebaovládanie, sebaúčinnosť a vzájomný vzťah medzi osobnou dôstojnosťou a rešpektom k dôstojnosti „odlišných“ žiakov; 3. zlepšovať, posilňovať, rozširovať a rozvíjať emocionálne, komunikačné a sociálne schopnosti; 4. získať informácie o osobnom a spoločnom potenciály žiakov a následne sa usilovať o zvýšenie a posilnenie ich osobného, ľudského a sociálneho kapitálu; 5. vytvoriť systém hodnôt, zásad, presvedčení, ktoré by sa prejavili vo vzorcoch správania a vytvárali systémovú premenu morálky a kultúry školy, rodiny, okolia i širšieho školského prostredia a komunity.

Efektívnosť sociálno-pedagogického ponímania prevencie spočíva v tom, že sa nesústreďuje len na samotné preventívne programy pre žiakov v škole, ale svoju intervenciu zameriava aj na širšie sociálne prostredie, a to rodinu a komunitu (Chisholm, 2014).

Záver

Prezentované zistenia sú sondou do rizík virtuálneho života mladej generácie, ktoré potvrdzujú skutočnosť, že kyberšikanovanie je stále aktuálnou a pretrvávajúcou hrozbou. Bez ohľadu na pohlavie, vek, či lokalitu, kyberšikanovania predstavuje ohrozenie, s ktorým časť detí a dospelých prichádza do kontaktu. Na základe uvedeného sa ukazuje ako dôležité vedecké skúmanie kyberšikanovania a ďalších virtuálnych ohrození, ktoré napomáha k objasneniu vzťahov, príčin, či súvislostí a zároveň je vhodným východiskom pre koncipovanie efektívnych preventívnych stratégií. Včasné preventívne pôsobenie sa ukazuje ako kľúčové pri ochrane detí a dospelých vo virtuálnom priestore.

PodĎakovanie

Príspevok je priebežným výstupom projektu KEGA č. 024UMB-4/2022 *Prevencia online rizikového správania*.

Literatúra

Al Qudah, M. F., Al - Barashdi, H. S., & Hassan, et al. (2020). Psychological Security, Psychological Loneliness, and Age as the Predictors of Cyber- Bullying Among University Students. *Community Mental Health Journal*, 56(3), 393–403.

Černá, A. et al. (2013). *Kyberšikana. Průvodce novým fenoménem*. Praha : Grada Publishing.

- Dorol, O., & Mishara, B. L. (2021). Systematic review of risk and protective factors for suicidal and self-harm behaviors among children and adolescents involved with cyberbullying. *Prev. Med.*, 152:106684.
- Dulovics, M., Galková, L., & Zošáková, K. (2021). *Vybrané virtuálne ohrozenia stredoškolskej mládeže vo voľnom čase*. Banská Bystrica : Belianum.
- European strategy for a better Internet for kids (BIK+)*. Dostupné z: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/strategy-better-internet-kids>
- Emmerová, I. (2023). *Agresia a kyberagresia žiakov*. Ružomberok : VERBUM.
- Gardella, J. H., Fisher, B. W., & Teurbe-Tolon A. R. (2017). A systematic review and meta-analysis of cyber-victimization and educational outcomes for adolescents. *Rev. Educ. Res.* 87, 283–308.
- Gohal, G., Alqassim, A., & Eltyeb, E. et al. (2023). Prevalence and related risks of cyberbullying and its effects on adolescent. *BMC Psychiatry*, 23(1), 1-10.
- Gulová, L., Kurowski, M., & Trapl, F. (2022). Cílové skupiny sociální pedagogiky: Projektování jako cesta k cílovým skupinám sociální pedagogiky. *Sociální pedagogika/Social Education*, 10(1), 115-123.
- Hinduja, S. & Patchin, J. W. (2010). Cyberbullying Research Summary. Cyberbullying and Suicide. *Archives of Suicide Research*. 14(3), 206-210.
- Hollá, K. (2013). *Kyberšikana*. Bratislava : Iris.
- Hollá, K. (2016). *Sexting a kyberšikana*. Bratislava : IRIS.
- Hroncová, J., Emmerová, I., & Hronec, M. (2014). *Sociálna patológia pre sociálnych pedagógov*. Banská Bystrica : Belianum.
- Chisholm, J. F. (2014). Review of the status of cyberbullying and cyberbullying prevention. *Journal of information systems education*, 25(1), 77-87.
- Jaskulska, S., Jankowiak, B., & Pérez-Martínez, V. et al. (2022). Bullying and Cyberbullying Victimization and Associated Factors among Adolescents in Six European Countries. *Sustainability*, 14, 1-14.
- Kerstens, J., & Veenstra, S. (2015). Cyber Bullying in the Netherlands: A Criminological Perspective. *International Journal of Cyber Criminology*. 9(2).
- Kowalski, R. et al. (2014). Bullying in the Digital Age: A Critical Review and Meta-Analysis of Cyberbullying Research Among Youth. *Psychological Bulletin*, 140(4), 1073–1137.
- Kyriacou, C., & Zuin, A. (2016) Cyberbullying and moral disengagement: an analysis based on a social pedagogy of pastoral care in schools. *Pastoral Care in Education*, 34 (1), 34-42.
- Martínez-Monteaagudo M. C., Delgado B., Inglés C. J., & Escortell R. (2020). Cyberbullying and social anxiety: a latent class analysis among Spanish adolescents. *IJERP*, 17:406.
- Mylonakou-Keke, I. (2015). Social pedagogy and school community preventing bullying in schools and dealing with diversity: Two sides of the same coin. *International Journal of Social Pedagogy*, 4(1), 65-84.
- Niklová, M., Dulovics, M., & Stehlíková, J. (2022). *Generation Z in the virtual environment : competencies and risks*. Wałbrzych : Poldruk.
- Niklová, M. Negatívne dôsledky digitálnych technológií u detí. In Izrael, P. & Holdoš, J. et. al. (2019). *Digitálne detstvo*. Ružomberok : VERBUM.

Národná koncepcia ochrany detí v digitálnom priestore do roku 2025. Dostupné z: https://detstvobeznasilia.gov.sk/web_data/content/upload/subsubsub/2/narodna-koncepcia-ochrany-deti-v-digitalnom-priestore-1.pdf

Ortega, R., Elipe, P., & Monks, C. (2012). The emotional responses of victims of cyberbullying: Worry and indifference. *British Journal of Educational Psychology*, 2(9), s. 139-153.

Popović-Čitić, B., Djurić, S., & Cvetković, V. (2011). The prevalence of cyberbullying among adolescents: A case study of middle schools in Serbia. *School Psychology International*, 32(4), 412–424.

The Protection of Children Online. Risks faced by children online and policies to protect them (2011).

Sanchez, F. C., Navarro-Zaragoza, J., Ruiz-Cabello, A. L., Romero, M. F., & Maldonado, A. L. (2017). Association between bullying victimization and substance use among college students in Spain. *Adicciones*, 29, 22–32.

Stratégii prevencie kriminality a inej protispoločenskej činnosti v Slovenskej republike do roku 2028.

Šmahaj, J. (2014). *Kyberšikana jako společenský problém.* Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci.

Trompeter, N., Jackson, E. F., Sheanoda, V., & Luo, A. (2022). Cyberbullying prevalence in Australian adolescents: Time trends 2015-2020. *Journal of School Violence*, 21(4), 1-14.

Valihorová, M., & Holáková, B. (2015). Kyberšikana ako forma agresívneho správania na školách a jej prevencia. *Školský psychológ*, 16(1), 12-19.

Vejmelka, L., Matkovic, R., & Rajter, M. (2022). Cyberbullying in COVID-19 Pandemic Decreases? Research of Internet Habits of Croatian Adolescents. *Information*, 13 (12), 586.

Adresy autorov

doc. PhDr. Mário Dulovics, PhD.

Katedra pedagogiky a andragogiky, Pedagogická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

Ružová 13, 974 11 Banská Bystrica

mario.dulovics@umb.sk

doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.

Ústav pedagogických vied, Fakulta humanitných štúdií, Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Štefánikova 5670, 760 01 Zlín

hladik@utb.cz

